



ՕՐԱԳԻՐ ԶՄԻՌՆԻԱՅ

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ ԵՒ ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ

ԻՆՆԵՒՏԱՍՆԵՐՈՐԻ ՏԱՐԻ

ԶՄԻՌՆԻԱՅ ՈՒՐԲԱԹ 20 ՓԵՏՐՎԱՐԻ 1859

ԹԻՒ 591

ԶՄԻՌՆԻԱՅ 20 ՓԵՏՐՎԱՐԻ

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

Եւրոպայի քաղաքական կացութիւնը գրեթէ միևնոյնն է. այսինքն խաղաղութեան հաստատունը մնալուն յոյր և մօտաւոր պատերազմի մը վտանգները միօրինակ կը պաշարւանդեն և կը հերքուին լրագրութեանց էջերուն մէջ, որոց գաղափարները և կարծիքը իրարմէ տարբեր են: Սոսկ և հաստատունը այն է որ, աշխարհիս խաղաղութեան անվտանգ մնալուն յոյր որչափ որ հիմնաւոր է, նոյնչափ օրինաւոր է նաև հասարակութեան ունեցած վտիւր ի մասին մերձաւոր պատերազմի մը: Վանդի, Թէպետե (Նիգրի) թագուհին կրկնօրինակ իւր գահախօսութեան մէջ Թէ իւր յետին եկածին չափ պիտի աշխատի Եւրոպայի խաղաղութիւնը հաստատուն պահելու: Թէպետե Վաղղիւսի կայսրը իւր գահախօսութեան մէջ կըսէ որ, յոսում ինչ խաղաղութիւնը պիտի չլինի, բայց այս ապահովութեան խօսքերն անգամ կապացուցանեն Թէ Եւրոպայի խաղաղութիւնը վտանգի մէջ կը գտնուի, ու պիտի աշխատուի և կը յուսացուի Թէ վտանգը անհետ կըլլայ: Ուրեմն մերձաւոր պատերազմի մը վտիւր ապօրինաւոր չէ: Ուր թողունք նաև զինուորական մեծամեծ պատրաստութիւնները, զոր անսովոր գործունեութեամբ կընեն Եւրոպայի տէրութիւնները և մանաւանդ Վատրիան, Վաղղիան, Նիգրիան, Սարաենիան և այլն: Յայտնի է որ պատերազմի մը համար ամենէն հարկաւոր բանը գրամի է: Վատրիան արդէն այս ամենահարկաւոր բանը պատրաստեց. քանզի մօտ օրերու, Վատրիան հոգալաւոր Ռոթշիլտ սէրանաւորին ձեռք 150 միլիոն ֆրանքի փոխառութիւն մը ըրաւ: Սարաենիան ևս 50 միլիոն ֆրանքի փոխառութիւն մը ընելու վրայ է: Երբ ինչպէս ուրիշ անգամ ալ զրուցած եմք, Թէ պատերազմի մը մօտաւոր հրատարակութիւնը հաստատուն կերպիւ գիտցուած ըլլար, կարծեմք

Թէ այս եղած պատրաստութիւններէն աւելի բան չէր կրնար ըլլար:

Այս ըսածներէն կը տեսնուի Թէ անօգուտ է ինքզինքնին խաբել և բոլորովին ապահով ըլլալ ի վերայ տեղաւորութեան խաղաղութեան: Եւրոպայի կացութիւնը անտարակոյս վտանգաւոր է: Եւրոպայի միջոցով մէկ մասը կրնայ հետ կրկնապայայտինքն ժողովրդոց պատերազմական եռանդը անգագար գրգռելու վրայ է. բայց պէտք չէ կրակի հետ խաղալ, կրնէ գաղղիական առած մը: Il ne faut pas jouer avec le feu. քանզի փոքրիկ կայծ մը կրնայ ցայտիլ և մեծ հրդեհ մը պատճառել: մանաւանդ երբ որ զիւրաբարքը նիւթեր ունի մը մը չորս կողմը: Այս օրինակ է, սակայն, Սարաենիայ և Վաղղիայ լրագրաց մէկ մասին ընթացքը. որոնք այսպիսի փափուկ և վտանգաւոր պարագայի մէջ, չեն գաղափար պատերազմական կրից հուրը արծարծելու աշխատիլ զանազան սպառնալից և գրգռիչ յօգուածներով:

Եւրոպայի այժմեան կացութեան ամենէն մեծ գոհարութիւնները, ինչպէս ամեն մարդ գիտէ, Ռուսիայ խնդիրն է. և մանաւորապէս պարզ կան երկիրներուն անկանոն վիճակը, ուր սրբազան Վաղղի աշխարհական իշխանութիւնը օտար տէրութեանց՝ այսինքն Վատրիայ և Վաղղիայ զօրքով հաստատուն կըմնայ: Վարիդի խորհրդակցութեան նիստին մէջ, որ ի 8 ապրիլ 1856, միաբան հաւանութեւ որոշուեցաւ որ յիշեալ զօրքերը, որչափ որ կարելի է շուտով, ետ կանչուին պարսկական երկիրներէն, Եթէ նոր խռովութիւն մը ելլելու վտիւր չլլար: Բայց զի՞ բազմաբար այս վտիւր մշտնջենաւոր է յիշեալ երկրին մէջ. ուրեմն օտար զօրաց ներկայութիւնն ևս պէտք է որ մշտնջենաւոր ըլլայ, որպէսզի պային աշխարհական իշխանութիւնը հաստատուն մնայ: Սակայն այս անկանոն կացութիւնը, որ հակառակ է տէրութեանց ընդհանուր քաղաքականութեանը և վտանգաւոր Եւրոպայի անգորութեանը, այս անկանոն կացութիւնը կըսեմք,

մեծ տէրութիւններէն և ալ մէկը, բայց ի վատրիայէն, չուղեր որ մշտնջենաւոր կերպիւ հաստատուն մնայ. ուստի անհրաժեշտ հարկաւորութիւն մը կը տեսնուի որ նոր և սահմանադրական ձև մը տրուի Հռոմի այժմեան կառավարութեւ որպէսզի կառավարաց և կառավարելոց մէջ հիմնական անհաշտ տեսութիւնը և հակա կրութիւնը վերնալով, քիչ կամ շատ սեր և համակրութիւն մը հաստատուի և կառավարական մեքենային անիւները կարող ըլլան օրինաւոր կերպիւ բանելու, համեմատ պահանջանց լուսաւորեալ դարուս: Նիգրիան կը ցանկայ որ այս բարեկարգութիւնը ի գործ գրուի Վատրիայ Վաղղիայ միաբան ազդեցութեամբ. որոնք հռոմէական երկու գլխաւոր տէրութիւններ ըլլալով, իրենց խօսքը մեծ զօրութիւն կրնայ ունենալ սրբազան Վաղղի առջև: Իսկ բողոքական մեծ տէրութեանց միջամտութիւնը, որպիսի են Նիգրիան և Ռուսիան, կրնայ ևս առաւել շփոթել այժմեան գաղաղ կացութիւնը: Այս օրինակ է Վաղղի կառավարութեան կարծիքը ըստ այսմ մասին, ինչպէս կը տեսնուի ըրտ Տէրալին՝ լրտերուն խորհրդանոցին մէջ ըրած ատենախօսութեան հետեւեալ կտորէն.

«Վաղղի և Վատրիայի մէջ չէ Ռուսիայ գոհարութեանց հանգոյցը (տիւրիւմ)»: այլ կենդանական Ռուսիայ այն աղբը ջանիկ մասին մէջ, որ հռոմէական կաթողիկէ եկեղեցւոյն հոգեւոր գլխայն աշխարհական իրաւասութեանը ներքեւ կը գտնուի: Նիգրիան խորհրդաւոր մասն Ռուսիայ: Այսօրուան օրս բացայայտ է որ, Եթէ երկու օտար զօրքանակաց ներկայութիւնը ճնշուլ չըլլայ հասարակաց գաղափարները, բոլոր յարգանքը և ակնածութիւնը զօր քահանայապետ իշխանը կաղէ իւր ժողովրդոց իբրեւ հոգեւոր հովիւ, բոլոր յարգանքը և ակնածութիւնը կրնամ, չեն կրնար վայրկեան մը արգելուլ անոր գողգոթուն աթոռոյն կործանումը: Այլ յիշեմ յատկապէս այս երկու տէրութիւնները, այսինքն

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԴՆՈՒՄՆԵՐ

Ալեքսանդր Զ. Պապին Ժամանակի Բիւրո-առնիւնէն Ժողովի Բիւրո-առն Զ. Լարգանէտ Լեքսանդր Տիւմա Գաղղիայի Ժողովարդին Լեքսանդր Լարգանէտ Գիւրիէն:

Ինչպէս Պրաքսիո կը պատմէ՝ ժամանակաւ Փալիզ կար կործն և բարեպաշտ վաճառական մը Յովհաննէս Սիլիւսի անուն, որ կերպարի մեծ առուտուր կընէր և գործոց յարաբերութեամբ սերտ սիրով կապուած էր իւր բարեկամ գրացւոյն հետ, որ Եւրահամ կըսուէր. և Թէպետ հրեայ էր՝ սակայն շատ յարգ ունէր և խիստ հարուստ էր: Երբ Յովհաննէս Սիլիւսի այս խորալեցւոյն ընտիր ձիւքերուն խիստ շատ հաւնելով՝ կը ցուէր ու կը փախնար՝ որ Թէպետ առական մարդ մըն էր անիկա, սակայն իւր մօտը հաւատքը զիւր հոգին ուղղակի յաւիտենական կորուստը չմտնէ: Ուստի սկսաւ աղաչել անոր քաղցրութեամբ և բարեկամաբար՝ յայտնել իւր սխալը որուն մէջ ինկած էր՝ և լուսաւորել քրիստոնէական հաւատով, որ ինչպէս յայտնի կը տեսնուի կըսէր, ամեն օր յաջողելու և տարածուելու վրայ է. ու սկից յայտնի կը ըլլայ Թէ ան է միայն ճշմարտութիւն ու բարին. մինչդեռ քու հաւատքդ, ինչպէս յայտնի է՝ այնպէս սաստիկ կընուաղի ահա՝ որ քիչ ժամանակէն բոլորովին պիտի վերնայ աշխարհէս: Բայց ընդհանրապէս

հրեայն ալ կը պատասխանէր Թէ՝ հրեական կրօնքէն դուրս փրկութիւն չկայ ամենին, և ինչպէս ինքը նոյն կրօնքին մէջ ծնած է նոյնպէս նոյն կրօնքին մէջ պիտի ապրի և նոյնին մէջ պիտի մնանի, և երբեք բան մը չկայ աշխարհիս վրայ որ կարող ըլլայ խախտելու իւր միտքը: Իսկ Յովհաննէս հոգի շահելու եռանդով վառուած՝ ամենին ետ չէր կենար իբրեւ յաղթուած. և օր չէր անցունէր որ իւր բարի խօսքերովն, որոնցմով վաճառական մը կը յանկուցանէ զնոյն զին միտքը, չցուցնէ անոր քրիստոնէական կրօնքին գերազանցութիւնը հրեական կրօնքին վրայ: Եւ Թէպետ՝ Եւրահամ մեծ ուսուցիչ մըն էր՝ Վոլփսական օրինաց մէջ, բայց և այնպէս համարեա Թէ Յովհաննէսին հետ ունեցած բարեկամութեանը համար կամ Թէ Հոգին սուրբ շնորհ տուած ըլլալով նոր առաքեալին լեզուին, վերջապէս սկսաւ այն սգնիւ վաճառականին քարոզութիւններէն համառունել Թէպետե միշտ իր հաւատքին վրայ յամուռալ չէր ու զեր բացարձակապէս դառնալ. բայց որչափ որ հրեայն կամաւորութիւն կընէր իւր սխալին մէջ՝ այնչափ առաւել Յովհաննէս անոր դարձին համար անխնայ կը ջանար. այնպէսզի Վատրիայ շնորհքով և իւր աղաչանքը կարող եղաւ գրգռելու անոր միտքը. ուստի Եւրահամ օր մը ըսաւ.

«Մտիկ ըրէ՛, Յովհաննէս, որովհետեւ դուն խիստ կը լաւագոյն օր ևս ուղիւ հաւատքի գառն

նամ, շատ աղէկ. ահա ես պատրաստ եմ քու կամքդ կատարելու. բայց յառաջ կուգեմ Հռոմ երթալ անսնելու համար զանիկա՝ զոր փրկանորդ Վատրիայ ի վերայ երկրի՝ կանուանես դուն, և Թէ իր և Թէ կարգինալաց աղբը յուն կերպը ու վարքերնին քննեմ՝ նայիմ, Թէ որ ինչպէս ամենն և ին կասկած չունիմ, քու՝ ինձի քարոզած աւել տարանական բարոյականին հետ միաբան են, իսկայն պիտի խստափախիմ որ քու հաւատքդ իմինէս աւելի լաւագոյն է. զոր ինձի հասկըցունելու համար այնչափ աշխատեցար, և քու բողոքանքդ անշուշտ կը կատարեմ. բայց ընդհանրապէս Թէ որ չէ այնպէս, հրեայ կը կենամ, ինչպէս որ եմ, վասնզի ինչպէս այս տարիքիս մէջ իմ հաւատքս փոխեմ ուրիշ աւելի գէշ հաւատքի:

Յովհաննէս այս խօսքերը լսելով սոստիկ ցուեցաւ, և մեծ տրտմութեամբ ինքզինքնին կըսէր. «Ահա կորոնցունի Թէ ժամանակս և Թէ աշխատութիւնս, զոր կը կարծէի Թէ ի լաւն գործածեցի յուսարով Թէ՛ այս գաղաղ Եւրահամը ճշմարիտ հաւատքի դարձունելու կարող եղայ, որովհետեւ Թէ որ, ըսածին պէս, գաղաղ դաբար Հռոմի պալատը երթայ, ու եկեղեցւոյ կաննիւրուն ապիրատ վարքը այնտեղ տեսնելու ըլլայ, չէ Թէ քրիստոնէայ կը ըլլայ, այլ Թէ որ քրիստոնէայ ալ էր՝ հիմա կուտեն աւելի Թանձր հրեայ պիտի մնայ: Ան առեն դարձաւ Եւրահամին ըսաւ. «Բարեկամ, ինչպէս այդչափ աշխա

Աւստրիան և Վաղդիան - վասնզի իրենց փոխադարձ նախանձն է՝ որ կարծարծէ վտանգին ճշմարիտ վառարանը, վասնզի Աւստրիայ երկու հռոմէական մեծ ազգերն են, և վասնզի երկուքն ալ կարող են այնպիսի իշխանութեամբ և այնպիսի ազդու կերպիւ մը խօսիլ որ ուրիշ որեւիցէ տէրութիւն չկրնար ընել, այսպէս ըլլալով, կրնան, Վաղդիան և Աւստրիան, եթէ միաբանելու և համաձայնելու ըլլան, յոյս մեծ կայ որ պիտի յաջողին պապական կառավարութիւնը համոզելու:

«Տղայական բան մը պիտի ըլլայ որն իցէ բողոքական տէրութեան մը համար, եթէ ուզէ իւր խորհուրդները և իւր կարծիքը բարեկամօրէն յայտնել պապական կառավարութեանը, սա կայն ապահովուցինք Վաղդիայ ու Աւստրիայ կառավարութիւնները, որ եթէ միաբանելու ըլլան փրկաւէտ խրատներ տալու, Անգղիան պատրաստ է իւր բարեսէր գործակցութիւնը և իւր մտերիմ ջանքը մատուցանել ի մասին այն ամեն կարգադրութեանց որ պիտի վերաբերին ի բարեխառնութիւն ներքին քաղաքական կառավարութեան վիճակացն ի կեդեցոյ»:

Ինչպէս առաջիկայ մեր Վաղդիական տէրութիւն մասանէ կիսացուի, պապական կառավարութիւն անհրաժեշտ բարեկարգութեան կարօտ է, նմանապէս լոմպարդեան Վենետիկի թագաւորութեան մէջ փոփոխութիւններ հարկ են ի մասին կառավարութեան: Այս պահանջները ամեն նահապետը համարուած են Աւստրիայ տէրութեանց մեծագոյն մասնէն վասն անգործութեան աշխարհիս, և Վաղդիան, ինչպէս կերի, հաստատութեամբ որոշած է այս պահանջները ի գործ դնել: Բայց երբ կրնա՞նք պապական կառավարութեան սովորական կոմսկորութիւնը, նմանապէս Աւստրիայ և Վաղդիայ տէրութեանց հաստատութիւնը չեմք կրնար մեծ գոտաւորութիւններ և վտանգներ չտեսնել ի մասին կարգադրութեան իտալական խնդրոյն: Ի վերայ այս ամենայնի եթէ Անգղիան և Բրուսիան այս նիւթոյն վրայօք համաձայնելու ըլլան Վաղդիայ, որուն հետ Ռուսիան արդէն համաձայն է, տարալոյս չկայ թէ իտալական խնդիրը շուտով կը կարգադրուի և աշխարհիս խաղաղութիւնը անփնաս կը մնայ:

Կը հաստատեն առայժմ թէ Անգղիայ կառավարութիւնը, միաբանութեամբ Բրուսիայ կառավարութեան, վերջին ձգամբ կաշխատի համոզելու Վենետիկի դաշինքը, որ իտալիայ մէջ ունեցած իւր քաղաքական ընթացքը փոխէ: Դրանապէս յիշեալ երկու տէրութիւնները կը ջանան բարեկամութիւնը նորոգելու ի մէջ

տութիւն, այդպիսի ծախք յանձն կանուստ հռոմէական թագաւոր, ու չէս մտածեր թէ քեզի պէս հարուստ մարդու մը համար բոլոր ճամբաները թէ՛ ծովէ թէ՛ ցամաքէ, վտանգներով լեցուն են: Այլ թէ կը կարծես որ այստեղ չկայ մէկը որ քեզի մկրտէ, և թէ որ քեզի ցուցուցած հաւատքիս մէջ քանի մը կասկածներ ունիս, այն կասկածներդ փարատելու համար ատենդէն դուրս ո՞ր պիտի գտնես քաջաստուած, աբաններ: Այստեղայն այս ճամբորդութիւնը բոլորովին աւելորդ կերեւայ ինձի, գիտնաս որ այս տեղի առաջնորդաց պէս են այն տեղիներն ալ և բուն իսկ գերագոյն հովուին կատարելութիւններն ունին: Արդ եթէ կը հաւանիս իմ խորհրդոյ՝ պէտք ես առայժմ մէկդի թողուլ այս ճամբորդութիւնը և ուրիշ անգամ թէ որ մեծ մեղք մը գործելով ներողութիւն ստանալու գետան ատեն քեզի ընկերութիւն կընեմ և ի միասին կըրթանք:

Բայց հրեայն պատասխան տուաւ:
— Եթե իմ Յովհաննէս, իրաւ ես կը հաւատամ թէ ամեն բաները քու ըսածիդ պէս են, բայց դուն գիտես որ ես ինչպէս մէկ բանին ետեւէն իյնող մարդ եմ, կամ հռոմ կըրթամ, կամ թէ ոչ քրիստոնէայ չեմ ըլլար:

Այստեղ Յովհաննէս տեսնելով հրեային կամքը անօգուտ համարեցաւ, աւելի երկայն չիձեռ անոր հետ, և բարի ճանապարհ մաղթեց

Վենետիկ և Վաղդիայ կառավարութեանց, որ բաւական ժամանակէ ի վեր ցրտացած է: Այս խաղաղասիրական ազդու ջանքէն մեծ յոյս ունիմք թէ Աւստրիայ խաղաղութիւնը, որ թէպէտեւ այժմ վտանգի մէջ է, այլ շատ կարելի և հաւանական է որ անփնաս մնայ ի միութարութիւն սրտի բոլոր մարդկութեան և ի պատիւ խոհեմութեան և քրիստոնէավայել զգացմանց Աւստրիայ գլխաւոր կառավարութեանց:

Այս Զերը Նաբիէ ծովական երեւելի անձը հետեւեալ նամակը գրած է ըրտ Տերպիլին որ, ինչպէս յայտնի է, Անգղիայ այժմեան պաշտօնէից ժողովոյն նախագահն է:

Սիրոր,
Աւստրիայ այժմեան խռովեալ կացութեան ժամանակը, միթէ իրաւացի և ապահով բան մըն է որ Վաղդիան 500-000 զօրքով հրամայէ Վանշի նեղուցին: Պրէսթի և Շէրպուրկի մէջ տեղը 13-14 ճակատամարտ եռայարկ նաւեր կան (որոց կէսը Շէրպուրկի մէջ է), որոնք արդէն իրենց նաւատիրները ունին՝ կամ պատրաստ են և շուտով պիտի ունենան: Բայց յայտնի է Վաղդիան իւր նաւատորմիդները զինելու և հանդերձելու համար շատ միջոցներ ունի զոր մէջ չունիմք. քանզի կրնայ Վուլտի նաւատորմին նաւատիրները, զինուորական պաշարները և ուրիշ հարկաւոր բաները երկաթի ճանապարհաւ փոխադրել Շէրպուրկի: Բայց մեք չեմք կրնար երկաթուղեաւ Բորթոմութ բերել Վաղդիական ծովուն մեր նաւատորմին նաւատիրները զէնքերը և այլն:

Աստի այս արագացոյց մէջ, շեր Վաղդիան ուշադրութիւնը բազում թախանձանօք կը հրաւիրուի ծովային պատրաստութեանց մասնաժողովոյն վրայ որ շուտով իւր տեղեկագրութիւնը տայ: այլ և կրնա՞նք մեր հրաման տալ, որպէսզի մեր առաջին և երկրորդ պահեստի նաւերը պատրաստուին ամեն հարկաւոր հանգեր ձանօք: Այն ժամանակը ըսաւ մեզ թէ բարեկամներ չունիմք Աւստրիայ մէջ. ուստի չեմք գիտեր թէ ինչ գէպ կրնայ ծախել մեր ձաւոր գարնան ժամանակը:

«Այնպէս չէ մոռնա՞նք նաև թէ Ռուսիան Պալագիկ ծովուն մէջ մեծ նաւատորմիդ մը ունի որ միշտ պատրաստ է և այս նախատորմիդը հեռու չէ մեր արևելեան ծովեզերքէն: Այն մոռնա՞նք, Սիրոր, թէ Նաբիէն Վաղդիայ պահեստի զօրաբանի մը կազմէն ի Տիֆոս և Աւստրիայ միտքը երկրայութիւն ծագելէ յառաջ, լքեան լեռներէն անցաւ: Արդ՝ Նաբիէն Նորորդ կրնայ անցնել Վանշի նեղուցէն, մինչև որ կարող ըլլամք բանը իմանալու և պատրաստուելու:

Սնամ, և այլն: ԶԵՐԼԱ ՆԵՐԻԵ

անոր. միայն թէ մտքին մէջ բոլոր յոյսը կորսնցուց. վասնզի ապահով էր որ՝ եթէ հռոմի պալատը իւր տեսածին պէս կեցած, էր իւր բարեկամը ուխտէն դառնալու ատեն առաջուանէ աւելի թանձր հրեայ պիտի գտնէ զանի:

Աբրահամ ձի հեծաւ ու ձեռքէն եկածին չափ շուտով հասաւ ի հռոմ, ուրտեղ իւր կրօնակիցներէն զարմանալի կերպիւ ընդունուեցաւ, և բաւական երկար ժամանակ մնալով այնտեղ պապին ու կարտինալներուն. և ուրիշ առաջնորդաց և բոլոր պալատին վարքն ու ձեւերը սկսաւ զննել: Բայց ապշեցաւ մնաց երբոր թէ տեսածներովն ու թէ լսածներովն գտաւ որ պապէն սկսեալ սուրբ Պետրոսի մինչև յետին սպասաւորը միահամուռ, վերջին սատիճանի լըբութեամբ, բղջիխոտութեան մեղքը կը գործեն: այն ալ անսանձ անխիղճ և առանց ամենալու, մինչդեռ գեղեցկագէտ օրիորդներն ու երիտասարդներն ամեն ուզած շնորհքին կրնային ձեռք ձգել: Եւ այս բղջիխոտութեան մեղքէն զատ, զոր հրապարակաւ ի գործ կը դնէին, տեսաւ նաև որ անոնք որ կրամուռ ու արեքցող էին, այն պիտի չափազանցութեամբ որ խիստ լավ լիզող անասուններէն աւելի գերի մատնուած էին իրենց որովայնին: Հրեայն քիչ մ'ալ աւելի քննելով՝ տեսաւ որ անոնք սատիճակ ագահ և սատիճակ արծաթասէր էին. որոնք մարդկային արիւնը ու սատուածային բաները կանխիկ ստա-

— Ահա ասիկա թարգմանութիւնը գահախօսութեան զոր Նաբիէն կայորը ըրաւ: Վաղդիայ օրէնսդիր ժողովոյն բացուելուն բարեպատեհ առթիւ, փետրվարի 7ին ըստ նոր տուածի: Այս արգել ընթացողաց ծանր ուշադրութիւնը կը հրաւիրէ մեք այս կարևոր գրուածոյն վրայօք. քանզի լրագրութեանց մէկ մասը խաղաղասիրական մեկնութիւն կուտայ անոր, բայց մէկ մասը պատերազմի նշաններ կրտեսնէ կայսերական այս ատենախօսութեանը մէջ, որուն կասկածաւոր կամ երկդիմի ենթադրուած կտորները նոսր գրով տպել տուինք ի տեղեկութիւն հասարակութեան:

Յարգոյ տեւորք,
Այնպէս ծերակուտի և ազգային երեսփոխանք:

Յայտնիէ ձեզ որ վեց տարիէ ի վեր Վաղդիայ բարեկեցութիւնը աճեցաւ, իւր հարստութիւնը բազմացան և իւր ազդեցութիւնը ու փառքը աւելցաւ: Ի վերայ այս ամենայնի, ժամանակ առ ժամանակ, ընդհանուր բարեբաւ տութեան և հանդարտութեան մէջ, տարտամ անհանգստութիւն մը և գաղտնի գրգռութիւն մը կը ծագի, որ առանց որոշեալ պատճառի՝ շատերուն միտքը կը գրգռէ և հասարակաց փտահոսութիւնը կաւրէ:

Կրցաւ իմ այս պարբերական վճատութեանց վրայ, առանց զարմանալու: Վասնզի շատ յեղափոխութիւններով տակնուվրայ եղած ընկերութեան մը մէջ, որպիսի է մեր ազգը, ժամանակը միայն կրնայ ներքին համոզումները հաստատել, բնաւորութիւնները վերստին զօրացնել և քաղաքական հաւատարմութիւնը նորոգել: Բայց և այնպէս մօտ օրերս, առանց մեր ձաւոր փոխադրի մը երեւութի, հասարակութեան վրայ տեսնուած սրտի խռովութիւնը զարմացման արժանի է: Վասնզի այս խռովութիւնը չափէն աւելի անփոստահութիւն և միանգամայն չափազանց երկիւղ կը ցուցնէ: Այնքալ թէ երկրայութիւնն ունին, մէկ կողմէն իմ բնաւորութեանս չափաւորութեանը վրայ, ի մասին որոյ այնքան ապացոյցներ տուի, և միւս կողմէն, Գաղղիայ իրական խորհրդակցութեան վրայ: Բարեբաղդութեամբ ժողովրդեան բազմութիւնը ամենեւին այսպիսի տղաւորութիւններու ենթակայ չէ:

Այսօրուան օրս պարտք կը համարիմ ինձ նորէն ձեր առջև դնել իմ ընթացքս, զոր կերելի թէ մոռցեր են: Ի սկզբանէ անտի ինչ քաղաքականութեան հետեւեցայ միշտ: Իմ բոլոր ջանքս եղաւ ապահովելու Աւստրիան, վերաբար յընդամենը՝ Վաղդիան իւր ճշմարիտ ասպիճանը, հաստատութեամբ պնդել Անգղիայ հետ ունեցած մեր զաշխակցութիւնը և կարգադրել, Աւստրիայ ցամակ երկրին տէրութեանց հետ իմ մտերմութեանը:

կով կը վաճառէ ին ու կը դնէին այնպէս անխիղճ կերպիւ, մինչդեռ Վաղդիայ մէջ, վաճառականք կերպարանաց և ուրիշ ապրանքայ առուուորէն մէջ այնչափ անխիղճութիւն չեն ընէր: Աբրահամ տեսնելով վերջապէս այս և ուրիշ շատ անվայել բաներ, զորոնք այս տեղս խօսիլ չէ պատշաճ, բաւական տեսած համարեցաւ. քանզի ինքը բարեխոսն, զգաստ և տրդարասէր մարդ մըն էր և որոշեց Վաղդիայ դառնալ, ուստի իր բնական ժրութեամբ ճամբայ ելաւ ու հասաւ իւր տեղը: Յովհաննէս Վաղդիայ թէպէտ յոյսը կտրած էր հրեային քրիստոնէայ ըլլալէն, բայց և այնպէս մեծ հանգէս ըրաւ անոր եկած օրը և մտածելով որ այն լուրը՝ որուն կըստաւէր երբ և իցէ պիտի ընդունի հրեայէն, առանց բան մը խօսելու՝ թողուց որ նախ ինքն սկսի: Բայց Աբրահամ քանի մը օր հանգստանալէն ետեւ անձամբ եկաւ սոցիւլութիւն ընելու իւր բարեկամին: Յովհաննէս համարձակեցաւ հարցունել անոր թէ՛ ինչ կը մտածէ պապին և կարտինալաց և պապական պալատին ուրիշ անձանց վրայ: Այն ատեն հրեայն սկսաւ բարձրաձայն խօսիլ, Աստուած գատապարտէ զամենքն ալ, ուրտեղ որ աչքս չընկնի ամենեւին չտեսայ անոնց վրայ ոչ սրբութիւն, ոչ ջերմեւանդութիւն և ոչ բարի գործ, այլ ընդհակառակն բղջիխոտութիւն, ագահութիւն, որկրամուլութիւն, նենգութիւն, նախանձ, հպարտութիւն և ասոնց:

Թեան աստիճանը՝ մեր տեսութեանց և Գաղղիոյ առջև անոնց ունեցած ընթացքին համեմատ : Այս ահա այս մտքէն որ իմ երրորդ ընտրութեան խնդիրն օրը՝ Պորտոյի մէջ, այս յայտարարութեանը կընէի : «Այստեղութիւնը հաշտութիւն է : Այս խօսքով ուղեցի ապացուցանել որ, եթէ Նաբոլէոն կայսեր ժառանգը կայսերական գահը կընստի՝ աշխարհակալութեանց թուանկան մը նշանակուի չափով : այլ խաղաղութեան դրութիւն մը պիտի հաստատէ : որ երբեք պիտի չզիջուի քայլ միայն ի պաշտպանութիւն ազգային խնդիրներ : »

Իսկ ի մասին դաշնակցութեան Գաղղիոյ և Միջերկրի, ամենայն յարատեւութեամբ ջանացի հաստատել և անջնաւ պահել, և ներդրել միւս կողմը միւսնոյն զգացմանց բարեբաղդ փոխադարձութիւնը գտայ թէ՛ Սեմին Ռիտանիոյ թագուհին կողմանէ և թէ՛ զանազան գաղափարաց տէր ամեն քաղաքական անձանց կողմանէ :

Այս օգտակար նպատակը ձեռք բերելու համար միթէ ամեն պարագայից մէջ ոտքի տակ չառնանցելն գործնիչ յիշատակները, զոգարտութեան յարձակումները, և իմ հայրենեաց ազգային նախապաշարունակներն անգամ : Այս գաշնակցութիւնը իւր պտուղները բերուաւ քանզի ոչ միայն ոտացանք ի միասին տնտեսական փառք մը Արևելքի մէջ, այլև աշխարհիս ծայրը եղած մեծ կայսերութեան մը դռները մօտեցնուցին քաղաքակրթութեան և քրիստոնէական կրօնին յառաջդիմութեանց առջև :

Հաշտութեան կարգադրութիւն էտե, Ռուսաց կայսեր հետ ունեցած յարաբերութիւններս երթալով խիստ անկեղծ և խիստ մտերիմ եղանակով փոխանցեցին փնտրութեան ներքև եղած ամեն խնդրոց վրայօք համաձայն կարծիք ունեցանք : Ուրախ եմ նմանապէս զուգեցնու որ փոխադարձ բարեկամութեանը երբեք չգաղաղեցաւ իմ յարաբերութեանց վրայէն զոր ունիմ Ռուսիոյ հետ : Իայց ասոր հակառակ, Վիենայի դահլիճը և իմ պաշտօնէից ժողովը շատ անգամ տարաձայնութեան մէջ գտնուեցան ի մասին գլխաւոր խնդրոց : զորս որոշելու համար պէտք եղաւ որ խաղաղապետութեան մեծ ոգի մը գործածեմ : Ուստի օրինակի համար, Վանուբեանց իշխանութեանց կարգադրութիւնը հաղիւ թէ՛ կըցաւ լմանալ զինի բազմաթիւ դժուարութեանց, որոնք վնաս պատճառեցին նոյն իշխանութեանց ամենէն օրինաւոր բաղձանաց կատարեալ գործադրութեան :

Եւ եթէ հարցնեն ինձ թէ, Գաղղիոյն ինչ օգուտ ունի այն հեռավոր երկիրներուն մէջ զորս Վանուբեանց կողմէն և կողմատուաւ նեմ թէ, Գաղղիոյ օգուտը ամեն փէշ ինքնուրուի, որ իրաւաբան և իրաւաբանական գործ մը իսկ յառաջ քան իրաւաբան :

մէ աւելի որչափ գէշ բաներ որ կան, տեսայ որ ամեն բան ոչ թէ աստուածային շարժումով, այլ ստատանայական թելադրութեամբ կը քայլէ : Արդ՝ ինչպէս որ աչքովս տեսայ, խիստ համոզուած եմ որ ձեր պապը և հետեւեալ բոլոր իրեն հետ եղողները ամեն ոգով և ամեն հրեշտակներով և ամեն հոգեղութեամբ կը ջանան բնաջնջել ընելու երկրի վրայէն քրիստոնէական կրօնը : որուն խորհիսն ու նեցուկն ըլլալ պէտք էին : և որովհետեւ հակառակ բոլոր իրենց ջանքն ու հոգեղութեանց որով կուգէն իրենց նպատակին հասնիլ, կրտսնեմ որ ձեր կրօնքը օրըստօրէ կը յառաջանայ և օրըստօրէ աւելի կը պայծառանայ, ալ ուրիշ բան չեմ խօսիր քայլ միայն ինքն Հոգին Սուրբն է անշուշտ որ կառավորողն ու կը պաշտպանէ քրիստոնէական կրօնը իբրեւ միմիայն ճշմարիտ և ամենէն աւելի սուրբ : փաստորոյ Հռոմեթութիւն յառաջ քու խօսքերով ինչպէս մտիկ չընող կը գտնուի զիս, հիմա որ այն Սոգոմէն ետ գարծայ, անսասան երկ կըրպիւ հաստատեցի մտքիս մէջ քրիստոնէայ ըլլալու : Հրամէ ուրեմն, սիրելի՛ք իմ Յովհաննէս, ասկէ չիտակ եկեղեցի երթանք, որովհետեւ պատրաստ եմ մկրտուելու :

Ուրեմն հիմա հարկ չմնաց ըսելու թէ Յովհաննէս՝ որ իր առաջարկութեան մերժումն մը կանկալէր՝ ասոր վրայ, որչափ երջանիկ եղաւ :

Իրաց այս վիճակին մէջ, արտաքին կարգի բան մը չկայ երբ Գաղղիոյն և ս քան զիս կը մօտենայ ինչմանկէի տէրութեանը : որ այնչափ անձնաշուէր եղաւ պատերազմին ժամանակը, և այն քան հաւատարմութիւն ցոյց տուաւ մեր քաղաքականութեանը՝ հաշտութեան ժամանակը : Ուստի բարեբաղդ ամուսնութիւնը իմ ամենա սիրելի հորեղբայր սրբուհոյ, Նաբոլէոն իշխանին՝ ընդ գտներ Վիքթոր Լյուստիւմի թագաւորին, անսովոր դէպք մը չէ : այլ բնական հետեւութիւնն է այս երկու փերմանց հասարակաց օգտից և երկու վեհապետաց բարեկամութեանը :

Վանի մը ժամանակէ հետէ Իտալիոյ վիճակը և անոր անկանոն կացութիւնը, ուր բարեկարգութիւնը չկրնար հաստատուիլ պահուիլ քայլ միայն օտար զօրքերով, անհանգարտութեան մէջ ձգած է Լեւոպիոյ տէրութեանց գահընկէցները : Սակայն այս բանը պատերազմ յարուցանելու բաւական պատճառ մը չէ : Սմանք՝ առանց օրինակներ՝ փաստերու, պատերազմ կուգէն բոլորով սրտիւ, և ունենք՝ չափազանց երկկողմէ շարժեալ հաճող կերակ իրենց մեր առջև դնել զվտանգները նոր գաշնակցութեան մը Լեւոպիոյ տէրութեանց՝ ընդդէմ Գաղղիոյ : առանց հոգ ընելու այս զուգաց վրայ, անդորդուելի պիտի մնամ իրաւանց, արդարութեան և ազգային պատուոյն շաւղին մէջ, և իմ կառավարութիւնս ոչ ընդ քարէ պիտի ածուի և ոչ վախճանէ պիտի երկնի : վասնզի իմ քաղաքականութիւնս երբեք պիտի չըլլայ ոչ գրգռիչ և ոչ երկնային :

Հեռացնենք ուրեմն ի մէջ այս անհիմն վիճակը, այս անիրաւ կասկածները և այս ներքին լքանքները : Խաղաղութիւնը յուսամ թէ պիտի չվրդովի : ուրեմն շարունակեցէք համար տութեամբ ձեր ծովորական աշխատութիւնները : Հիմ անկեղծարար յայտեցի ձեզ մեր արտաքին յարաբերութեանց վիճակը : և այս յայտարարութիւնը, որ համաձայն է այն ամեն ազգարարութեանց զոր ջանացի տալ երկու ամիսէ հետէ թէ՛ մերայնոց և թէ՛ օտար ազգաց, այս յայտարարութիւնը, կըսեմ, սիրելի է ինձ հաւատալ թէ պիտի ապացուցանէ ձեզ թէ իմ քաղաքականութիւնս երբեք չգաղաղեցաւ միւսնոյն ըլլալէն : այսինքն հաստատամիտ, քայլ խաղաղասէր :

Ուստի ձեր գործակցութեանը վրայ բոլորով սրտիւ կը վստահանամ միշտ, ինչպէս նաեւ ի վերայ պաշտպանութեան ազգին որ իւր ներկան և ապագան իմ ձեռքս յանձնեց և գիտէ թէ երբեք անձնական օգուտ մը կամ գոն ժողովրդի թելադրութեան մը առաջնորդ պիտի չըլլան իմ գործոցս : Երբ որ մէկը՝ ժողովրդեան բաղձանքն և զգացմունքն պաշտպանեալ, վեհապետական գահին սանդուղքներէն կելլէ, յայնժամ կը բարձրանայ :

ուստի առանց յայտարարելու, իւր սանին հետ մէկ տեղ դացին Փարիզ Ստուաճամբ եկելովցին, և քահանայ մը գտնելով՝ սղաճեց որ մկրտէ իւր երախտայացեալը և խորհուրդը կատարուեցաւ : Նոր քրիստոնէայի փոխեց իւր հրեւութեան մէջ ունեցած լքանքներն անուր և Յովհաննէս կոչուեցաւ : և որովհետեւ այս նոր հաւատացեալը շնորհօք Հռոմեթութեանը՝ խորհուն հաւատք մը ստացած էր, իւր առաջին ունեցած ընտիր ձիրքերը մեր սուրբ կրօնքին մէջ գործադրութեամբ այնքան աճեցան որ անմահ կեանք մը վարելէն ետեւ օրըստօրէ մեծաւ :

Պօքաչիօի այս պատմութիւնը շատ աղէկ պատասխան մըն է ընդդէմ անոնց՝ որոնք առանց մեր դիտարկութեանը աղէկ իմանալու բաժնաւոր ըլլան զմեզ իբրեւ անհաւատ : զի մենք ուրիշ կերպ պատասխան տալու արժան չեսպելով՝ այս ամբողջ պատմութիւնը յօժարութեամբ մեր ընթերցողաց առջև դրինք :

Ի վերջոյ չմոռնանք նաեւ որ եթէ պապութիւնը ունեցաւ իւր ինքնուրուի ընտրութիւնը և լիքնութիւնը զերբողները, որոնք իրեն նախատինքն են, սակայն ունեցաւ նաեւ իւր Պիոս Էրեղորդները և Վրիգոր Ժգերորդները, որոնք անոր՝ փառքն են :

ԱՂԵՔԱՆԻՐ ՏԻՄԱՆ :

բանայ, ամենաճանր պատասխանատուութեամբ, ամեն ստորին վիճակներուն վրայ ուր ուսմական օգտից համար վեճ կը ըլլայ : այն ժամանակը միայն խաղաղութիւնը և ապագայ սերունդներն կուրնանայ իւր ընթացքին առաջին շրջանից և վերջին դատաւոր :

Հետեւեալ յօդուածը՝ որ Հոլլոուէյի գեղորդէից կը վերաբերի, լոնտոնէն յուղարկեցաւ մեզ՝ Արշալուստի Արարարիան էջերուն մէջ հրատարակուելու համար :

Իսկ յաջորդելիք յարակից է միշտ խաղաղութեանը :

Թեպէտեւ բաղդատութիւնները ընդհանրապէս յօժարութեամբ չեն ընդունուիր, սակայն այնպիսի նշանաւոր բաղդատութիւններ կան, որոնք սիրով կը ընդունուին ըստ ամենայն մասանց : Ամեն պատճառաց յատկութիւններուն արժէքը աւելի կամ քիչ ճշգրտութեամբ կիմացուի, համեմատութեամբ անոնց բաղդատական գերակայութեանը ի վերայ ուրիշ նոյն տեսակ պատճառաց : Օրինակի համար, հնարք մը կամ գիւտ մը թէ պէտեւ ամենուն հաւանութիւնը ձեռք բերած ըլլայ, քայլ և այնպէս մոլթը կը մնայ և անմիջապէս ուրիշ բարեբաղդ նախանձորք մը անոր տեղը կը բռնէ : Ուստի այն գիւտը՝ որ նախանձորք (րիփս) մը չունի, կամ եթէ ունի ու ինքը աւելի զօրաւոր է քան զհակառակորդ իւր, այն գիւտը միայն կրնայ իրաւամբ կոչուիլ փառք : Իսկ ամենայն թէ անկեղ աղէկ չըլլանք ըլլալ :

Այս մեր ըսածներուն օրինակ մը տալու համար, կրնանք յառաջ բերել Հոլլոուէյ բժշկին գեղերը, որոնք՝ զինի մաքառեալ անթիւ թըշնամեաց հետ, կատարեալ յաղորդութիւն մը ձեռք բերին և այսօրուան օրս ամեն գեղորդից մէջ առաջին աստիճանը բռնած են : Ինչպէս համար արդեօք : Վասնզի այս մեծահասակ անձին գեղահաստերը և սպեղանին իրաւունքն ունին զնպատկանութիւնը որ իրենց յատկացեալ է, ինչպէս անմիտութիւն կերպիւ կապացուցուի աւանդ տիեզերական ընդունելութեան :

Այս արդիւնքը ձեռք բերուեցաւ յիշեալ գեղորդից գտնողէն, նոյնինքն Հոլլոուէյէն, այսինքն այնպիսի անձէ մը որուն միտքը յատուկ առանձնաշնորհութեամբ զարգարեալ է և ինքը անխնայ յարատեւութի մը ունի : Այս գեղերը թէ՛ անդղիական գիւտ է, քայլ անոնց գտնող ոչ միայն չուգէր մենավաճառ ըլլալ, այլ իւր գիւտութեան առաքելութիւնը արժանապէս կը կատարէ ի նպատակ մարկային սեռին : Թէ՛ այս գեղերը և թէ՛ ուրիշները հարկաւ հոգաւորութեան սկիզբ մը ունեցան, սակայն Հոլլոուէյի գեղորդից արագութիւնը որով աշխարհիս ամեն կողմերը և ամենէն հեռավոր կողմերը տարածուեցան, այս արագութիւնը միայն կրնայ բաղդատուիլ լուսոյն երազութեանը հետ որ կը տարածուի խիտն որ կը ծագի : Ամեն գէր ունեցող կամ խօսուած լեզուները նպատատմաստոյց կըլլան փափաքեալ նպատակին : և ահա այս կերպիւ իւրաքանչիւր մասնաւոր անձն մարդկային գերգաստանին կրնայ կարգաւ իւր իսկ լեզուովը սքանչելի յատկութիւնները այս տիեզերական միակ գեղայն և ի գործ ածել զայն յօդուտ իւր մասնաւոր վշտակութեանց : Հոլլոուէյ գոհ չեղաւ իւր գեղորդից յատկութիւնները միայն Լեւոպիոյ, Վիքիլիէի և Վիլի լեզուաց միջոցաւ հոգալից, այլև Հնդկաստանի և ուրիշ երկիրներուն գաւառական լեզուները ևս կը գործածէ :

Իսկական տեղ չունիմ որ Հոլլոուէյի լայնատարած գործողութեանց շքեղութիւնը մանրամասնաբար պատմեմ : ուստի գոհ կըլլամ միայն ըսելով թէ յիշեալ գործողութեանց նմանը տեսնուած չէ մինչև ցայսօր : Ինչոք նպատակը նուիրական է : ըստորում վշտահար մարդկութեանց թելադրութիւնը կրնայի : Այս գործողութիւնները՝ իրենց մեծ չըմանին նկատմամբ, կրնան բաղդատուիլ լայնատարած Ուիլիանսոնի սակայն այն տարբերութեամբ որ Հոլլոուէյին պատուէր չտրուեցաւ : ինչպէս Ուիլիանսոնի թէ մինչև ստատ և անկեղ անգին չանցնի :

Յայտնի է որ Աղէքսանդր Բուշա գնդապետը
Լաշի մէջ ջաղդային ժողովով, Ս'դտալիայի տիրող
իշխան ընտրուելէ ետեւ, Վալաքիայի տիրող
իշխան ևս ընտրուեցաւ Պուքրէշի ազգային ժողովէն ։
Եւս կրկին ընտրութիւնը միննոյն անձին
վրայ՝ Փարիզի խորհրդակցութեան մէջ հաստատեալ
դաշնագրութեանը բոլորովին հակառակ
ըլլալով, Խաճաբագոյն Ղուռը կերպապէս բողբոջեց
յիշեալ կրկին ընտրութեանը դէմն դաշնակից
տէրութեանցը առաջարկեց որ Փարիզի
խորհրդակցութիւնը վերստին գումարուի, 'ի
քննութիւն և 'ի կարգադրութիւն այս ապօրինաւոր
դործոյն ։ Ս'եմ տէրութիւնները սիրով
ընդունեցան օսմանեան կառավարութեան խնդիրը,
և Փարիզի խորհրդակցութիւնը շուտով պիտի
գումարուի յիշեալ մայրաքաղաքին մէջ ։

նտոնի օսմանն ան զեպան քիբ 11 ուղուրիս,
ըստ տնօրէնութեան Լ. Դրան, Փարիզ քաղաքի եւ
Թայ օսմանն Կառավարութեանը ներկայացնե-
լու համար այս նոր խորհրդակցութեան մէջ:

Այստեղեան հրովարտական որ 'ի 14 ամսոյս
Հտորիւ յաշան' որ բարեպաշտական հասատու-
թեանց (էվքաֆ) տեսուէր, եկամտից պաշտոն-
եայ անուանեցաւ, իրխանսի յ' ուսա Սալֆէթի
իւշային, որուն բարեպաշտական հաստատու-
թեանց վերատեսչութիւնը յանձնուեցաւ :

—Աստուածապատիւ զեհափայլ տէր Սատ
թէոս որբապնասուրբ կաթողիկոսը ամենայն
Հայոց, ըստ ազդարարութեանն զոր ընկալու
շարքունեաց, ամուսյ 7ին շաբաթ օրը ընկերու
թեամբ արքունի վառօդապետ լեւեմափայլ Տա
տեան Պօղոս—Պէլին և սուրբ Լշմիածինէն Հրա
ւիրակ եկեղեցեապատիւ տէր Սահար որբազան
եպիսկոպոսին և արժանապատիւ տէր Սիրաբէ
տէր Գալուստ և տէր Նիգրէաս վարդապետաց
Տօլմա—Պաթճէի կայսերական պալատը գնաց և
պատիւ ունեցաւ օգոստոսիառ։ Առաջմանին ներ
կայանալու իւր ընկերակիցներովը։

Նորին Վեհափառութիւնը Հաճեցաւ մտրդա-
սիրաբար Սէճիքին կարգին առաջին աստիճանի
շքանշանը շնորհելու մեր որբազնասուրբ Այս-
ուածընտիր կաթուղիկոսին . որ երախտազէտ
պգաղմամբ և ամենախնարհաբար ընդունելով
կայսերական գոհունակութեան այս բարձր նշա-
նը , վերադարձաւ ի բնակարան իւր :

— Բարձրագույն հրամանագրով, հասարակաց կրթութեան ժողովոյն չորս նոր անդամ սահմանուեցաւ . որ եւս Բարուսկ—Պէյ Բրթիկեան , Պասպար—Պէյ Սինպեան , Սէրլիէէն էֆէնտի և Բատանտի Պառաթտորի էֆէնտի :

— Ընդգիշի թաղուհւոյն երկրորդ որդին բարձր ստատիւ Լ՛ճրեւո իշխանն՝ մարտի վերջին օրերը կրտսերսուի ՚ի Լորստանդնուպօլիս :

— Ո՞տե՛հ Աղէքսանդր Տիւմա գաղղղացի՛ հռչակաւոր վկայասան՝ ամօղոյ 6ին հասաւ 'ի լոստանդ նուպօղիս Ղրապիզնէն գալով, և վերադառնալով երկար ճանապարհորդութենէ մը զոր ըրաւ 'ի Ռուսաստան , 'ի Ալպէրիա , Կովկասեան գաւառները , 'ի Վրաստան , և այլն և այլն : (Յիշեալ երևեմք մատենագիրը անցեալ շաբթու մեկնեցաւ Փարիզ վերադառնալու :

— Ո՛րտ օրերս ձայն մը տարածուեցաւ և մայրաքաղաքիս լրագրութիւնները հրատարակեցին ձայն . այսինքն թէ Կոստանդնուպօլսոյ մէջ նոր դրամանոց մը (սլանքա) հաստատելու առաջարկութիւն ընօշ անդիւադի ընկերութիւնը, ուրկէն է, արդէն 'ի սահմանի դրած է պայմանեալ գումարը վստն երաշխաւորութեան, և կայսերական հրովարտողը առած է : Կըսեն նաև թէ նոր դրամանոցը՝ եթէ պատերազմ չըլլայ ասկէջ մինչեւ վեց ամիս պիտի բացուի . իսկ եթէ պատերազմ հրատարակուելու ըլլայ Կըստիւղի մէջ, անոր ըմբնալէն և հաշտութիւն ըլլալէն վեց ամիս ետքը պիտի բացուի :

10 Կերեկի թէ այս լուրերը հիմնուոր չէն ։
— Երկու օսմանեան զօրքանակ խաբար չկու
10 հաղար հոգիէ բաղկացեալ, մօտ օրերս Սոֆի
և Նիշ պիտի յուղարկուին ։ Այս զօրքանակս
մէկը՝ Օսման փաշային և միւրը՝ Սոմայիլ Հաք
փաշային հրամանատարու թէ ներքև պիտի ըլտ

Վաղաբիս անդ որրու թիւնը , գոհու թիւն լ'ստուծոյ , իրիստ բարւոք վիճակի մէջէ և հասարակութիւնը ապահովութեամբ և հանդարտ օրտիւ անձնանուէր եղած է բարեկենդանի զանազան զբօսանաց , պարերգութեանց և ուրիշ գուարճութեանց :

Եւս տարի մեր համազգի տիկիները և երիւ
տասարդները՝ ամեն տարիէն աւելի բաղմունք
յաճախեցին Նիզդղիացոց և իշունաց քաղիս-
ներուն (ժողովարան պատուաւոր անձանց) մէջ
եղած պարահանդէսները . ուր հայկազուն մե-
ծաշուք տիկին մը իւր աղնուական և բարեկիրթ
վարմունքովը , նմանապէս իւր վրայ ունեցած
ազամանդեայ խիստ մեծադին զարդուց բաղ-
մաւ թեամբը Հայոց ազգին պատիւը աւելցուց
օտարեկանաց առջև և ամենուն ուշադրութիւն
գրաւեց :

—Մեր վսեմափայլ կառավարիչ Բիսմիլ փա-
շան՝ անցեալ շաբթու , պաշտօնական կերպի-
ւոր առաւ թէ Նիգղիոյ արքայազուն բարձրա-
պատիւ Ալթինտ իշխանը մօտերս Իզմիր պիտի
գայ : Նորին Վսեմութիւնը պատրաստ թիւն-
ներ կը տեսնէ արժանաւոր պատուով ընդունե-
լու Նիգղիոյ Թագուհւոյն որդին :

—Ձկնորսի նաւակ ժը , որուն մէջ երկու հոգի
կային , անցեալ շաբթու երեկոյին քաղաքին
նաւահանգստին մէջ ընկղմեցաւ , և դժբաղ-
դ ութ յիշեալ երկու ձկնորսները խլիւնեցան :

— Այսպիսով նախընթաց թուոյն մէջ ծանուցինք թէ անձրեւի կարօտութիւն ունին մեր կողմի անգաստանները : Բարեբաղդութեամբ անձրեւ չուշացաւ առատութեամբ գտլուլ մեծ միխթարութիւն սրտի բոլոր երկրպարծոց և մթնոլորտը գարձեալ բնականորեալէ այսօր ձիւնաբեր ամպերով :

—(Մարտի 10-ը ժամանակ յաւաքի մը ըլլաւ առինքն
սուրբ Երուսաղէմէն ։ Երբանապատիւ տեղ
Սէրոպ դարպասընկալ վարդապետը , որ քա
ղաքիս հայազգի հասարակութեան ժամնաւոր
կերպիւ ծանօթ է , անցեալ ամսոյ 27ին յանկար
ծահաս ժահուամբ առ Ստուած փոխուեր է

Հանդուցելիյն մահուանէն օր մը յառաջ՝ ար-
ժանապատիւ տէր Լիփրեմ Հաճընցի վարդապե-
տըն և ս, որուն մեծ ջերմեռանդութիւնը և հե-
ղահամբոյր բնաւորութիւնը յայտնի է ամեհուն
առ լստուած փոխուեր է 'ի հասակի խոր ծե-
րութեան :

«Խօսք մը կը տարածի , կըսէ Ռայմը օրագիրը
Թէ պապական կառավարութեան կողմանէ Պրու-
նէլլի կարգինալը յատուկ պաշտօնիւ մը Փարիզ
գտաւ ի :

—Ճոռնակ (ալլաման) ար Պրանկֆոր օրոգիւրը կը
հաստատէ թէ, կենդանական Խաւիոյ փաքըրի
տէրութիւնները, որպիսի են Մոտէնա, Բարմ
ե Պոսկանա, մէջերնին գաշնակցութիւն մ
հաստատեր են, դէմ գնելու համար յարձակմ
մը որ կրնայ ըլլալ Բիէմանթէի ե Պաղլիոյ կող
մանէ: Զիշեալ լրագրութիւնը կը յաւելու թէ
թէպէտ այս տէրութիւնները շատ մեծ օգնու
թիւն մը չեն կրնար ընել Լատորիոյ, այսու ա
մենայնիւ անոնց՝ իրարու հետ գաշնակցիլը
բարի գուշակութիւն մըն է միշտ Լատորիոյ կ
ռափարութեանը համար:

—Ամերիկոյ Կապիթալը և Գաւառները լրագրողը զարմանալի տեղեկութիւններ կուտայ 'ի վերայ լրագրութեանց շատութեանը որ կը տպուին Ս'իտայէ ալ—Կահանգաց մէջ, ուր ընդամենը 375 լրագրութիւնք կը հրատարակուին կրօն : Ամերիկացւոց մամուլները մէկ ժամու մէջ 10,000 րինակ լրագիր կը տպեն եղեր :

[illegible]

Չմուռնիս, 20 Փետրվարի :

Աֆխնին գինը բարձրացաւ և մինչև 260 ղփ
վաճառ աղաւ չէքին : Տօրոնը գիւրավաճառ
233—256 ղփ չի կենդանարը, ըստ տեսակին : Փ
լամուար կու զուգի միշտ : Անգղիայ տեսակին գին
75—80 ղփ չէ : Թրքեստու տեսակինը՝ 110—140
ապրանքին զեղէ գիւռ Թեանը նայեցալ, (Բամբա

դիւրութեամբ կըլաճառի 300-319 զուռուշ
կենդինաբը :

ᠳᠠᠨ ᠭᠠᠨ ᠨᠠᠭ ᠨᠠᠭ ᠨᠠᠭ

ԱՌԱՋՆՈՐԴ՝ ՍՐԲԱԶԱՆ ՏԵՂԵԱՅ

Յօրինեալ յարժանապատիւ Մկրտիչ Վարդապետէ դերմաւ,
նիկեցւոյ, 'ի միաբանութենէ սուրբ Երուսաղէմի :

፡ ሁለተኛው ምዕራባዊ

Ի տպարանի Յ. Տէրոյէնց 1858 :

[illegible][illegible]

ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԼՇԽԱՐՀԻՍ ԲԱՐԵԿԱՄԸ



Այն-շահի Թովմայի Հոլոն-էն :

Որուն առանձնաշնորհութիւն տուեալէ ամեն կառավարութիւններէն . և աշխարհիս բոլոր մասանց մէջ այս սպեղանիին օգտակարութիւնը ծանուցեալ ըլլալով, ամենէն համբաւաւոր բժիշկները սահմանած և սպտուելրած են անբարոյրածածութիւնը :

Հիշվուեալէր սպեղանին մինչև ցայսօր ծանուցեալ բոլոր
դեղերէն ամենն քննելէն է վասն բժշկութեան արտաքին
հիւանդութեանց, որ և ըսյա անոց պատճառը և ինչ ձևով
այ ներկայանալու ըլլան ։ Ղարաւարութիւններ և բնէ կող-
մերէն յատուկ առանձնաշնորհութիւններ կուտան այս դե-
ղոյն, իկիտ հոգալաւոր բժիշկները կըգործածեն զայն իրենց
կանամիջը յանձնուած հիւանդաց համար, Եւրոպիոյ զվտառ
հիւանդանոցաց վերառետուցներն ալ կըգործածեն այս սպե-
ղանին իրենց հիւանդները բժշկելու համար, և հասարակու-
թիւնը կատարեալպէս համոզուած ըլլալով անոր դարմանողա-
կան արդեւութեանը վրայ, ուրիշ դեղ չիխտուէր մարդոյ
յորթոյն իրա պատահած աստուոր բժշկելու ։

խոյ (ուռ) գոյացուցել հիւժերը, վերքերը, խոցերը, կեղբը (իւլտէո), մէկ խօսքով, ամեն տեսակ մորթային խօ-
թութիւնները, նմանապէս յօդացաւութեան (րիւմաթիւմ)
վիւտները կը բխչուին շուտով և անխափ կերպիւ այս հրաշա-
ղելով, որ խիստ օգտակար խոտերով և բարասաններով շին-
ուած ու խոշմութեամբ բարազերեալ է առանց որևիցէ բան
կար խառնելու, որ վնասակար ըլլայ նաև ամենէն փափուկ
մարմնած ունեցող անձանց ։

Ուստի բժշկական գիտությունների վերաբերյալ ամենն էր ելել անձինքը՝ իրաւամբ զբոսցեցին թէ վիրաբուժութիւնը մինչև ցայսօր չգտաւ այնպիսի գեղ մը, որ Հիպոկրէի սպեղանիէն աւելի սպաւու ըլլայ իւր ներդրութեան թանկ մը, աւելի ճշտաւորուն իւր արդենացը մէջ, եւ աւելի անկիսա իւր հետեւ ուժեւորող մէջ ։ Այս բոլոր բարեալ պատճառաւ եւ որ այս սպեղանիին մէջ յարգ ունի, եւ ահագին քանակութեամբ կ'ըվածաւուռի ։ եւ եթէ անոր տարեկան վաճառմանց գումարը կ'ըլլէր գինեւոր ըլլային, ստուծիւն մը պիտի երեւը ։ Յիշեալ գեղոյն սպաւու մը օրըստօր կաճի, եւ անոր հնարողին պսնիւր Հիպոկրէ բժշկին, ախարհիս ամեն կողմերէն շարունակորա յոգարկուած ինչդերնրը (այս սպեղանին մեռը բերելը համար) կապագուցանեն թէ փորձը կարողացունէր զճամբաւ գոր յիշեալ սպեղանին ստացած եւ շատ տարինքն ի վեր ։

Այս սպեղանին յատկապէս օգտակար է հետեւեալ դէպքերու մէջ :

Ուսուցիչ Գեորգի (Զեյնեյն) : Կտուածք Գեորգ
կամ Կեօրեան մկանանց կամ ջլաց (սինի չեփիւնսի) : Կու
տոցի (նասոր) : Խօծուծիւնք մորոյ : Յօղացուծիւն
Խոյաղացուծ (չապ) : Ջրօղուծիւն (սրգա) : Նիւրբա
կալիստոր վնք (ֆիսիւն) : Ուսուցուծիւն (նիւրբա)
Սեբնակաւծուծիւն (պէլ սօլլալուղ) : Բոս : Լեւ
(գաւաւ ճիւղ) Հիւանդուծիւնք : Խոյլ պարանոցի : Յա
պարանոցի : Արորդիտան արտք : Դող ցաւալին (վիւ սու
սեւ) :

Այս սպեկուլան, որ զըլհեուի նոյն իսկ հնարողն անա-
նական վերահացու թեամբը՝ անոր ընդհանուր գործարանա-
մէջ, կըքմախուի 'ի լոնտոն Սթրէէա կոչուած Թաղը Թիւ 244
ե 'ի Նոր Եօրթ Սոյախուէ Լէն իզմը Թիւ 80 : Իսկ սուրէն է
կրնիք, իւր գործարկալոյց քով զըլտուան : որոյ անուանէ
հետեւեալներն են . Իղլիւ՝ Իբոր է Ճիւտիչ, Կ . Պոլսա՝ Ս
Սմախլէն է Փ . Տէրաուտա , Ազգասնդրիս՝ Փ . Իւրբին
Իսապիւր Կոլարսն , Բիտա կղզին՝ Ճ . Սմիլէքովիչ , Սալմա՝
Սիւր , Պուրիշ , Էլիզա Վուսյց :

Յիշեալ սպեղանիին տուեքերը զանազան մեծութեամբ
և կրկնաութիւն 9, 22, 55, 88, 176 և 264 զուգուշէ իւրաքան
չիւրը, և ամէն մէկուն մէջ հայերէն լեզուաւ ծանուցագ
մը կայ, որ այս սպեղանիին գործածութեան վրայօք մանր
մասն տուեղեթմաններ կուտայ :

Խմբագիր-տէր լրագրոյս ,

Պատճառով . Պատճառներն ։

Ի ՏՊԱՐԱՆԻ ԱՐՇԱԼՈՒՍՈՅ ԱՐԱՐԱՑԻԱՆ